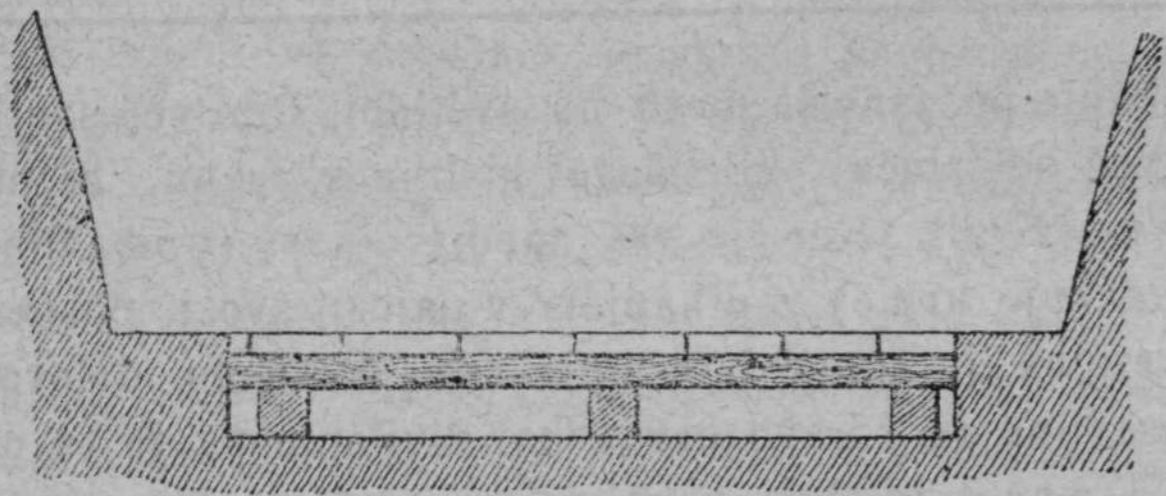


oknicami itd.; tako se živina ob enem brani nadlegujočim muham. Po zimi pa naj bode samo toliko prezračevalnih lukenj odmašenih, da ni toplo pod 10—12 stopinj R.; če pa je treba, zapro se časi tudi vse prezračevalne odprtine.

Kako obvarovati mlade rake, da jih stari ne požro?

Pri vzrejanji rakov po ribnjakih treba je posebno gledati, da se mladiči o pravem času ločijo od starih, da jih stari ne pojedo. Fric Pücher, pisatelj dobre nemške knjige: „Der Krebs uud seine Zucht“, izumil je izvrstno napravo, s katero se mladiči sami od starih ločijo. V ta namen priporoča napraviti po ribnjakih, po katerih se rede raki, iz opek brano (pod. 1.), katera te položi na prekle, oprte na zidarsko opeko (pod. 2.), tako da je brana v enaki visokosti z zaporom. Opeke polože se tako, da je mej njimi največ po 1,5 centimetra presledka, in se torej morajo tudi primeriti obodu ribnja-



Podoba 2.

kovemu, da ni velikih presledkov. Glavni namen te naprave je, da mladiči, ko se še izprehajajo z materami, lahko smuknejo skozi brano, stari pa ne morejo. Na ta način se raki sami ločijo o pravem času. Druga prednost te nove naprave je pa, da se pri lovi prihrani mnogo dela, ker se opeke lahko privzdignejo, pozneje pa zopet nazaj polože, ne da bi bilo treba odstranjevati prekle in njih podstavo.

Poučen izlet na grajščino Rakovnik in Mokronog.

Izlet na dobro urejena in amno oskrbovana velika posestva so po kmetijskih šolah od nekdanj v navadi, ker so za učence zelo poučni in pripomagajo veliko k splošnemu uspehu. Po kmetijskih šolah razkazujejo učencem praktično, kolikor je moči na šolskem posestvu ter izkušajo dejanski izvesti vse, česar jih uče v šoli. Učno gradivo pa je toli mnogovrstno še posebno z ozirom na različne gospodarske položaje raznih krajev, da ni moči vsega dejanski pokazati ali razkazati, česar se učenci uče v šolski sobi, in marsikatera poučna beseda učiteljeva bi se prej ali slej pozabila, da ni tudi v tem oziru kolikor toliko skrbjeno. V ta namen popolnjujejo kmetijske šole teoretični pouk s poučnimi izleti ali ek-

skurzijami na večja posestva, ki jih je zategadelj vsekakor prištevati učnim pripomočkom v širšem pomenu besede. Na takovih izletih se je dejanski prepričati o marsikaki koristni gospodarski uredbi in o koristnem napredku kmetijstva sploh. Taki izleti pa so tudi v izpodbujo in vnemo učeče se mladine.

Za poučne izlete je izbirati primerna posestva, ki so dovolj vzgledna glede uredbe posameznih vrst gospodarskih kakor tudi glede oskrbe same. Za deželno kmetijsko šolo v Grmo ni po Dolenjskem kaj veliko takih posestev, ki bi bila primerna za poučne izlete, dasiravno štejejo obilo grajščakov. Med častnimi izjemami omeniti nam je za danes dveh pleminitašev dolenjskih, ki z vsem potrebnim razumom, ljubeznijo in naporom uspešno oskrbujeta svoja velika posestva in katera dajeta v tem oziru najlepši vzgled vsej okolici in vesoljni Dolenjski. Ta dva gospoda sta grof Barbo v Rakovniku in baron Berg v Mokronogu.

Za letošnji poučni izlet obrnilo se je šolsko vodstvo v Grmu do njiju s prošnjo, da bi dovolila učencem ogled svojih obširnih in naprednih gospodarstev. Na preprijazno vabilo, katero je prejelo šolsko vodstvo za odgovor, odšli smo dne 25. junija t. l. vsi učitelji in učenci z avtodni na poučno pot.

Po dopoldnevni vožnji dospeli smo v Št. Rupert, od koder smo odšli po skupnem obedu na grajščino Rakovnik, katere gospodarstvo nam je bilo popoldne ogledati. Gospod grof Barbo vzprejel nas je prav prijazno ter se sam potrudil za razkazovalca in tolmača svojega gospodarstva.

Pred vsem smo si ogledali v prostorni kolnici raznovrstno poljsko orodje, ki rabi za obdelovanje tamošnje srednje-zvezne zemlje. Poleg „Zugmayer“ jevih oral za navadno oranje, videti je bilo „Sack“-ova orala, različne brane, markér-ja, sejalen stroj z zajemalnimi kolesci, okopovalnike, osipalnice, oralo za izkopanje krompirja itd. Občo pozornost pa je vzbudilo „Sack-ovo rajolno oralo“ s „Schlick“-ovo vprežno pripravo in regulatorjem. To oralo rabi namreč za poglobljanje oralne plasti, t. j. za globoko preoravanje zemlje, ki je dandanes po naprednih deželah najizdatnejše sredstvo za trajnoboljšanje dohodkov od poljedelstva. Napredni kmetovalci drugih dežel ga splošno rabijo ter se jim povsod izvrstno izponaša — da je le zemlja godna za globoče oranje. Pri nas je to še nekaj čisto novega, in zategadelj bode še obilo težav, da zadobode tudi to oralo pravo veljavo v poljedelstvu. Hvala Bogu, da je grof Rakovniški mož, ki hoče tudi pri nas s svojo izkušnjo dejanski pokazati, kako potrebno je globoče obdelovati rodni svet, ter dajati s tem najlepši vzgled, kako obdelovati polje, da dobimo trajno večih pridelkov.

To prekoristno rajolno oralo smo si glede sestave še posebno natančno ogledali, in na našo prošnjo ukazal je gospod grof vpreži dva para volov, da smo se na bližnji njivi dejanski osvedočili obuspešnem delu. Oralo je rezalo 36 $\frac{1}{2}$ m, t. j. 14 palcev globoko brazdo, pri tem

pa zemljo izredno dobro drobilo, mešalo in obračalo. Stregla sta mu le dva moška, eden je poganjal dva para volov, drugi je hodil poleg regulatorja, ne da bi trebalo drvariti. Za globoče oranje je plug seveda primerno teži in zategadelj, sta za vprego potrebna dva para volov. Delo je šlo kaj lepo in hitro od rok v občo zadovoljnost vseh navzočnih. Bog dal, da bi našel za koristni napredek vneti gospod grof obilo posnemalcev!

Po tem ogledu smo šli v hleve, koder je bila mnogoštevilna in lepo rejena vprežna goved. Poleg dobro oskrbovane živine zanimala nas je tukaj tudi vzgledna hlevska oprava ter tudi red, katerega je bilo povsod opaziti. Poleg trdno potlakanih staj ter obzidanih in pokritih jarkov za odvajanje gnojnice iz hleva v gnojnično jamo na gnojišči videti je bilo posebno praktično napravljene jasli. Pregrajene so za posamezne glave s pokončnimi spredaj na jasliah stoječimi deskami, tu in tam z lestvami. Pri takih jasliah ne more živina krme zametavati, katero škodo je pri sveži krmi še posebno v čislih imeti. Take jasli pa so tudi priproste in mogoče jih je brez posebnih stroškov povsod napraviti.

Kako skrbno je dandanes naprednemu kmetovalcu nabirati vsakeršnih gnojil in umno ravnati z gnojem, povzeli so lahko vsi navzočni iz tega, da so posli po stajah trosili gips — ono važno gnojilo, ki pridržuje hlapne gnojilne snovi, katere uhajajo sicer v zrak ter se izgubljajo za poljedelstvo.

Ko smo si še ogledali prostorno gnojišče in gnojnično jamo s pumpo, odšli smo proti grajščinski pristavi Dob. Medpotoma razkazoval nam je gospod grof postrano svoje polje, na katerem prideluje večinoma krno. Razložil nam je pri tej priliki sedanje kolobarjenje, kakor tudi uredbo gospodarstva sploh. Glavna vrsa gospodarstva je živinarstvo. Z rejo molzne govedi v zvezi s sirarstvom in izdelovanjem surovega masla izkuša doseči največ dohodkov. Gospod grof nam s tem vzgledom kaže, da nam daje dandanes tudi molzna goved lahko najlepših prihodkov v gospodarstvu, če umemo dobivati od nje krajnim in gospodarskim razmeram primeren izitek. Naši kmetovalci smatrajo rejo molzne govedi letamkaj primerno, kjer je moči prodajati sveže mleko, traj v bližini mest in večih obljudenih krajev, daleč zraja na deželi pa mislijo, da se jim mlekarstvo ne izplača. Tam so krave le za rejo, da dajo hiši potrebnega mleka, in za napravo gnoja. Stara izkušnja, ki je pa zaradi enostranosti in nepopolnosti povsem prazna in ničevna. Naj bi le izkušali osnovati zadružne sirarnice po deželi in v kratkem bi se lahko prepričali živinorejci tudi pri na, da ni iskati dobička le v prodaji doma vzrejenih volov in druge živine „za pleme“, temuč tudi v dohodkih d mlekarstva. — To so izpoznali tudi po drugih krajih. Kmalu bi zadobila reja molzne govedi večjo veljavo tudi po Dolenjskem, in posledica tega bila bi gotovo boljja in lepša molzna in druga goved, nego jo imamo sada. Ker je dohodek iz užitka molzne govedi največi, zategadelj na obsežnem posestvu Rakovniškem

tudi na polji pridelujejo zlasti krmo. Iz žitnega kolobarjenja, ki je bilo prej uvedeno, ko so iskali v gospodarstvu največ prihodkov od žitnega pridelka, prešli so sedaj v vrstno kolobarjenje, s katerim pridelujejo večinoma krmske rastline: kakor deteljo, z ovsom mešano grašico, turščico, ajdo, gorščico. Žito, katerega sedaj manj pridelujejo, daje pa toliko večje pridelke zaradi obilnega gnoja, ki je na razpolaganje za zboljšanje njiv.

Med poučnim razgovarjanjem in ogledavanjem dobro obdelanega polja in lepih sadežev, došli smo na senožeti, ležeče nizedolu pod pristavo Dob — takraj in še daleč onkraj potoka Mirne. Prve košnje je bilo že veliko pod streho, a vendar smo imeli še najlepšo priliko ogledati si razne stroje, ki rabijo večim posestnikom ob košnji in spravljanji sena in katere je še posebno priporočati, če primanjkuje za takova dela potrebnih delavcev. Poleg kosilnega stroja videli smo tudi pri delu stroj za obračanje sena in stroj za grabljenje sena. Vsi trije stroji delali so hitro in prav dobro, ter smo bili gospodu grofu za to razkazovanje toliko bolj hvaležni, ker jih je dal nam na ljubo vpreči ter ukazal delati ž njimi.

Vračaje se s travnikov, ogledali smo si na potoku Mirni stoječi pod, v katerem goni tekoča voda s pomočjo vodnega kolesa mlatilnico angleškega sistema, čistilen mlin, stroj za robkanje turščice in slamoreznico. Pri ogledovanji tako uporabljane tekoče vode si je pač vsakdo mislil ter bil trdno uverjen, da bi se dala tudi marsikje drugod na ta način ukoristiti voda, ki sedaj brez vsakega haska mimo teče! Na strani od poda videli smo napravljen oder za sladko ensilažo krme. To bodi na tem mestu le mimogrede omenjeno, ker hočemo pozneje o tem obširneje izpregovoriti.

Od tod peljala nas je pot navzgor na pristavo Dob — na stari grad s poleg stoječimi gospodarskimi stavbami. V tej pristavi razkazal nam je gospod grof najpred polne hleve živine. Razen prostornih svinjakov, ki so zidani na novo po angleškem načinu, zanimal nas je posebno goveji hlev, ki šteje nad 60 glav molzne govedi. Živine je nekaj beljanskega plemena, nekoliko še domače mešane krvi. Ker se je gospod grof iz gospodarstvenih ozirov namenil za rejo dobre molzne govedi, hoče sčasoma imeti le beljansko živino, ki je pripoznana izvrstna glede na mlečnost, kakor tudi na ostale užitke. Lisaste barve tega plemena ni jemati v poštev z ozirom na to, da gospodu grofu ni do reje plemenske živine, katero bi po Dolenjskem prodajal, temuč edino le do velike mlečnosti. Ni še dolgo tega, kar je gospod grof pripeljal s Koroškega zopet nekaj izvirnih živali tega plemena, da pride hitreje do zaželenega smotra ter napolni hlev svoj prej ko mogoče s samimi beljankami. Lepe živali bilo je veselje gledati. Tudi hlev je opravljen podobno, kakor hlev za vprežno goved.

Splošno zanimanje so vzbudili v hlevu trije Bohinjci, ki opravljajo vsa potrebna dela pri živini namesto pri nas običajnih žensk. Videli smo jih ravno pri molži. In kako dobro in čisto je šlo to delo od rok! To

je druga molža, nego so je vajene naše ženske! Zdelo se nam je pri tem pogledu, da smo Bog vedi kje na Švickih planinah, če se na Angleškem, kjer je sploh v navadi, da opravljajo moški vsa dela v hlevu. Pač umna naredba, katere nismo mogli dovolj prehvaliti za tako gospodarstvo.

Iz hleva smo se namenili ogledat uredbo sirarstva. A potrpeti smo morali, kajti gospod grof hotel je skrbeti tudi za telesni naš užitek ter ponudil pijače in jedila. Za veledušno to postrežbo, še posebno pa za blagohotno in prijazno razkazovanje njegovega gospodarstva, zahvalil se je v imenu izletnikov vodja gospod Dolenc, čigar napitnici je tudi gospod grof odzdravil s primernimi besedami, poudarjajoč, da smo ga razveselili s svojim obiskom in ogledovanjem njegovega posestva.

Po tej okrepčavi odšli smo v sirarnico.

(Dalje prihodnjič.)

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 161. Imam mladega konja, katerega je bilo pred dvema mesecema zarad neke operacije treba na tla zagnati ter povezati. Precej drugi dan smo zapazili, da se konju v biclji nad kopitom nekaj izmika in je slišati majhen pok. Pri operaciji sta bila navzočna dva veščaka, katerih eden trdi, da kaj enakega ni še videl, drugi pa pravi, da konj ni bil prav povezan in da so se mu kite in žile preveč nategnile. Tretji živinozdravnik je pa dal nekaj mazila, a konju ni še nič bolje. Ker mi je pa od Vas pred kratkim došel odgovor zarad grive in se je vse prav izvrstno brez mazanja naredilo, zato bi rad tudi o tej reči pozvedel Vaše mnenje, katero mi blagovolite v Vašem prekornem listu naznaniti. (Fr. S. v Z.)

Odgovor: V svojem pismu ne omenjate, če konj naklecuje, a zdi se nam to samo ob sebi umevno, drugače bi ne vprašali za naše mnenje. Ako konj še danes t. j. čez več kot dva meseca čota, potem je reč opačna in konja je težko zdraviti. Po našem mnenju si je konj pretegnil kapične vezke, ki leže pod kitami. Ti vezki pa ne drže samo člena skupaj, ampak izločajo iz sebe tudi člensko mazilo, katero člen maže. Silno nevarno je zatoraj, če so vezki poškodovani, da ne iztaknejo mazila, ker se potem člen začne drgniti in guliti. Ko bi bili precej prvi dan pričeli devati konju na nogo mrzle obkladke in mu jih devali dobrih osem dni ter ga prav v miru pustili, potem pa ga en mesec vsak dan le po pol ure po mehkih tleh vodili, bil bi morda danes uže zdrav. Take bolezni pa ne gre pismeno zdraviti, konja je treba imeti pred seboj in vsak hip kaj drugega ukreniti. Ako nikakor ne morete dobiti zvedenega živinozdravnika, priporočamo Vam to le poskusiti: Obvežiti bicljev člen precej trdo s platneno ruto, katera bodi vedno mokra od arnike. To obvezo naj ima konj osem dni ter naj ta čas bode kar le mogoče mirno v hlevu.

Ako to vsaj nekoliko pomaga, potem ravnajte tako toliko časa, da ozdravi popolnoma, in kadar bode zdrav, naj še nekaj tednov le po malo vsak dan hodi in to le po mehkih tleh. Najboljše je pa obrniti se do zvedenega živinozdravnika.

Vprašanje 162. Kupil sem meseca aprila l. 1889. v Zagrebu 4 leta staro kobilo, o kateri pa nisem vedel, da je breja. Čez 10 mesecev povrže jako lepo žrebico, ki je sedaj 17 mesecev stara. Ker ne znam, od kakega žrebca je, ne vem, ali ima pravico do premije ob premovanji, ki bode meseca septembra na Vrhniki. Prosim pojasnila. (Fr. J. na V.)

Odgovor: Ker odstavek 3. posebnih določil za premovanje slove: „Darilo se sme priznati kobili samo tedaj, kadar žrebe izvira od državnega ali dopuščenega zasobnega žrebca in je to dokazano z zakonitim spuščalnim listom“ izhaja iz tega, da Vaša kobila nima pravice do premije, ako ne morete tega lista dobiti od onega, ki Vam je v Zagrebu kobilo prodal.

Vprašanje 163. Na svojem šolskem vrtu imam trtne brajde, ki tako bujno rasto, da prerastejo na plot pribiti seženj visoke kole ter se potem mladike na vse strani obešajo. To dela na oko neprijeten vtis in pa mnogo škodljive sence. Zato mislim te mladike porezati, a naši vinogradniki trdijo, da vsako porezovanje pred sv. Jarnejem škoduje trti. Je li to res? (L. S. nadučitelj v Pr. na Štajarskem.)

Odgovor: To ni res, ampak koristi prav zelo trti in grozdju, ako se uže po leti odščipnejo vsi nepotrebni poganjki. Pri umnih vinščakih je tako odščipavanje ravno tako vsakoletno redno delo, kakor okopavanje. Manj če ima trta lesa dozoriti, tem manj sama opeša in tem več more dajati hrane ostalemu lesu in pa grozdju, ki potem postane lepše in hitreje dozori. To delo je na pr. na Vipavskem uže skoraj splošno v navadi ter je imenujejo „mandanje“ trt.

Vprašanje 164. Sploh se trdi, da so krastače (krote) polju koristne, a moji domači ljudje so zapazili, ko so kopali krompir, veliko krastačo in zraven nje načel krompir. Kaj menite, ali je krastača krompir načela, in ali je v tem obziru škodljiva. Imam tudi v svoji kleti polno krastač in to vzlic temu, da smo jo uže enkrat popolnoma posnažili. Kako bi krastače pregnali iz nje? (J. B. na Bl.)

Odgovor: Krastača ni načela krompirja, ampak skoraj gotovo je ravno pojedla črva, ki je krompir glo-dal, ko so Vaši ljudje zraven prišli. Krastačase živi le ob žužkih, polžih in črvih, a nikdar ne ob rastlinah. Skusite krastačo kam zapreti in krmite jo s krompirjem, preverjeni smete biti, da pogine od glada, če da bi se dotaknila krompirja. Kako krastače iz kleti pregnati, nam ni znano, a večkratno pridno snaženjih bode gotovo zatrla.

Vprašanje 165. Imam ob hišnem zidu nekaj mladega mareličnega drevja, ki je to leto zelo plno. Vmes je tudi divjak, ki je ravno tako poln ter ravo tako lepega

pravnice, drevesnica c. kr. kmetijske družbe, privatni vrtovi okolo Ljubljane bili bi strokovnemu učitelju kaj ugodni demonstracijski predmeti. Učiteljski pripravniki, in sicer vsi (ne pa le nekateri prostovoljci, kakor v sedanjem učiteljskem tečaju) bili bi primorani kmetijstva se učiti. Pouk bi se vršil polagoma, namreč primerno razdeljen, ne pa vihroma, kakor v učiteljskem tečaju. Pouk bi bil dosledno, kolikor potrebno, temeljit, ne pa površen. Denar, katerega bi strokovni učitelj stal, donasal bi vsej deželi stotere obresti. Zato je pač potrebno, in skrajni čas je vendar uže, da pričnejo naši deželni, od kmetijskih občin voljeni poslanci to reč v slavnem deželnem zboru resno, odločno razpravljati. Odlasati ni treba s tem vprašanjem pač nič več; kajti vzlic trtni uši, vzlic vedno večji kupčiji s sadjem, vzlic množičnim se občilom (železnicam) potrebno je pač, da se osobito povzdigi sadjarstva največ pomoči nakloni. In tako urejen kmetijski pouk na učiteljski pripravnici gotovo ne bi bil poslednje, marveč najmočnejše pospešilo.

(Konec prihodnjič.)

Poučen izlet na grajščini Rakovnik in Mokronog.

V sirarnici ogledali smo si najpred sirno kuhinjo. Tu smo našli obilo poučnega gradiva. Na mah vzbudila je našo občno pozornost sredi kuhinje stoječa „centrifuga“ (separator), t. j. stroj za posnemanje smetane s pomočjo sredobežne sile. S tem strojem posnemajo namreč mleko takoj po molži ter dobivajo na ta način sladko smetano in sladko posneto mleko. Stroj gonijo z roko ter posnamejo v eni uri do 100 litrov mleka. Ker je posnemanje mleka s tem strojem nezavisno od toplote in letnega časa, priporočati je takovo napravo posebno velikim mlekarijam, kakeršne so združne ali pa po velikih gospodarstvih.

Iz sladke smatane izdelujejo fino surovo maslo ter je prodajejo v zavojih po $\frac{1}{2}$ in 1 $\frac{1}{2}$ na Dunaj. Za pijačje jim rabi „holštajnski vertikalni stroj“, katerega sestavo smo si tudi ob enem ogledali. Iz posnetega sladkega mleka pa izdelujejo pusti sir po bohinjškem načinu, katerega nam je tamkajšnji sirar na drobno opisal. Razkazal nam je pri tem tudi različno opravo, ki je potrebna za napravljjanje sira: kakor sirni kotel, nož, motič, stiskalnice itd. Naposled smo si ogledali še sirno klet, kjer je bilo videti par sto hlebov sira različne starosti od najmlajših, do popolnoma dozorelih (godnih). Kakor smo čuli iz ust sirarjevih, dobivajo iz 150 litrov posnetega mleka 1 hleb sira, ki je 9—10 $\frac{1}{2}$ težak.

Polni notranje zadovoljnosti s toliko poučnim gradivom iz raznih vrst gospodarskih, prišli smo iz sirne kleti, da si ogledamo naposled še najnovejši napredek kmetijski — napravo sladkega sena ali sladko ensilažo.

V to nam je bilo iti iz „Doba“ na Št. Ruperško cesto, ki pelje v Mokronog. Brzo smo stopali po grajščinskem polji do sela Rakovnika, kjer smo sedli na vozove ter se odpeljali proti Št. Rupertu. Po kratki vožnji dospeli smo na lice mesta, kjer se visoko v zrak vzdiguje prav enostavna lesena zgradba, sestavljena iz štirih visokih, po kakih 5 $\frac{1}{m}$ narazen stoječih tramov, ki nosijo leseno streho, spodaj pa je nekoliko od tal dvignen oder, da se nanj naklada krma. Med tem tramovjem je seno stisneno s posebno vinto tako zelo, da je znotraj v kupu razgreto do 70° C toplote, kakor smo se osvedočili na poskusnem železnem drogu, v katerem je toplomer. Kako enostavna je vsa ta stvar, pa vendar kako umetalna iznajdba! Ker je bila naprava sladke krme že pojasnjena v „Novicah“ št. 25. z dne 18. junija t. l., ni mi treba še enkrat ponavljati. Iz dotičnega spisa je korist take naprave tudi preočividna, da bi jo tukaj zopet opisoval. Povedati je le toliko, da stiska krmo tram, ki je vrhu kupa na tlačne droge počez položen in katerega privijajo z pomočjo vinte — takisto, kakor se stiska seno na senenem vozu. Tačas bilo je v stisnem kupu 102 voza sena po 7 q teže, skupaj toraj 714 q. S to množino sena napolnili so o pričetku skoro ves prostor med tramovjem gori do strehe. Z vednim stiskanjem pa se je kup znižal, in prostornina zmanjšala se je za dve tretjini, tako da je zavzemal stisnjeni kup sena v tem času le še $\frac{1}{3}$ vsega prostora.

Toploto razgretoga sena ravnaajo s stiskanjem. V malo dneh razgreje se stisneno seno do 70° C. Z nadaljnim stiskanjem skrbe, da se jim krma ne pokvari ter da ostane zdrava do porabe. Da se jim kup preveč ne ugreje ter da vložena krma vsled presilne vročine ne porjavi (zogljeni), to preprečijo tudi z močnejšim stiskanjem. Ko bi toraj toplomer kazal nad 70° C, stlači in stisne se s privijanjem vinte seno še bolj, in toplota se primeroma zniža. Za napravljjanje sladkega sena treba v tem oziru pozornega ravnanja in pravilnega stiskanja. Na tem mestu nam je vnovič posebno pohvalno omenjati prizadevanja gospoda grofa za kmetijski napredek. Baš on je prvi, ki se je lotil na Kranjskem tudi te iznajdbe in katera se mu po dveletni izkušnji povsem dobro izponaša. Kakor v ostalem njegovem gospodarstvu, katero izkuša spraviti na stopinjo današnjim časovnim razmeram primerno, daje nam tudi v tem oziru najlepši vzgled. Iz kratka, on vnema in izpodbuja na vse mogoče načine k napredku.

Bilo je že okolu desete ure v noči, ko smo se ločili od tega mesta. Ob jasni noči ogledali smo si ta zadnji predmet, in gospod grof ostal nam je do konca zvest tolmač. Po zopetni srčni zahvali gospodu grofu poslovili smo se potem ter odpeljali v Mokronog, kjer nam je bilo prenočiti.

(Konec prih.)

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemaje za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 1. oktobra 1890.

Obseg: Poučen izlet na grajščini Rakovnik in Mokronog. — Seja glavnega odbora dne 22. septembra 1890. — Vprašanja in odgovori. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.**Poučen izlet na grajščini Rakovnik in Mokronog.**

(Konec.)

V jutru drugega dne odpeljali smo se proti pristavi Zagorici, da si ogledamo pred vsem umetelno zboljšane senožeti, ki so last mokronoške grajšĉine. Za voditelja potrudil se je grajšĉak gospod baron Berg sam, ĉigar ime dobro sluje med naprednjaki kmetijskimi. Po kratki vožnji dospeli smo iz Mokronoga do potoka Mirne, kjer se na levem bregu razprostirata krasni senožeti Škofija in Galovica. Tu smo postali, in ljubeznjivi gospod baron nam je jel razlagati, kako je te senožeti izboljšal z osuševanjem in namakanjem. Pravil je, da sta bili obe senožeti v prejšnjem času zelo premoĉeni od nadanje (podzemne) vode, ki se ni mogla odtekat. Rodili sta zategadelj le malo ter skoro same kisle trave, loĉek in mah, tako da je bil pridelek zelo nepovoljen. Velik del teh senožeti kosili so samo po enkrat na leto. Iz kratka, ruša senožetna bila je tako malovredna, kakeršno še sedaj vidimo povsod po sosednjih senožetih, katere so še do danes obrašĉene s skoraj samimi moĉvirnimi travami. Vzrok temu bila je zastajajoĉa voda, ki je premakala zemljo od spodaj nazgor. V prejšnjih letih so že izkušali zboljšati senožeti s tem, da so vrezali odprte jarke, po katerih naj bi odtekala podzemna voda. Vspeh tega osuševanja pa je bil majhen, kajti jarki so bili zarad premajhnega strmca le po 2 ĉrevja globoki, tako da se ni voda dovolj odtekala. Ta nepovoljeni uspeh osuševanja z odprtimi jarki bil je povod, da so poklicali kulturnega inženerja R. Possek-a iz Gradca, da bi on z bolj izdatnim naĉinom osušil senožeti. To nalogo je tudi povsem ĉastno rešil.

Inženjer Possek je dal najpred izkopati na raznih mestih senožeti jame, da se je prepriĉal, kako visoko sega v zemlji nadanja voda. Preveril se je, da stoji podzemna voda povsod 1½—3 ĉevlje pod površjem. Tako blizu ruše zastajajoĉa voda pa je preobila za dobro senožet. V takovi leži izginijo sladke trave, namesto njih pa rastejo vsakovrstne kisle trave in mah, kakor nam sosedne senožeti še do danes dejanski spriĉujejo. Ker sta obe senožeti na videz popolnoma ravni, treba je bilo inženjerju natanĉno doloĉiti, kod in kam se bode preobila voda iz senožeti odtekala in na kakov naĉin ju je osušiti. V tem sluĉaji kazalo je osušiti senožeti z drenažo t. j. s pomoĉjo lonĉenih cevi, položenih na dno jarkov, katere je potem pokriti. Inženjer Possek je v ta namen niveliral obe senožeti, da je natanĉno izraĉunil, za koliko in kam visi vsaka. Na podlogi niveliranja doloĉil je potem mer in potrebno število drenažnih jarkov.

Ker je za dobro uspevanje travniške ruše vendar potrebna nekotika vlažnost v zemlji in se je bati, da bi dobro osušeni senožeti potem mankalo potrebne vlage, skrbel je inženjer tudi za namakanje senožeti, ki je ob takih okolnostih veĉidel potrebno.

Delo drenaže in namakanja priĉelo se je l. 1883. in na jesen l. 1886. bilo je konĉano.

Po teh pouĉnih besedah pogledali smo naĉin osuševanja in namakanja najpred na senožeti Škofiji. Ta senožet meri 16 oralov ter leži na levo stran ceste. Situacijski ĉrteži, katere nam je gospod baron blagovoljno prepustil, služili so nam izvrstno v laže orientiranje. Senožet Škofija je osušena s pomoĉjo 8 sistemov*, iz katerih priteka voda v odprt vodotok. Po tem vodotoku izteka se vsa voda blizu mostu v potok Mirno. Nad 1½ uro smo se mudili na tej senožeti, da smo si do dobrega

*) Sistem imenujemo vse stranske jarke skupaj, ki se iztekajo v en glaven jarek.



ogledali uzorno to melioracijo. Zanimivo je bilo videti kako je vsak čas pritirala voda iz drenažnih cevi rdečkasto rumeno blato v velikih kosih. To blato obstoji poglavitno iz škodljivega železnega okisca in prstnih kislin, ki se tvorijo v močvirni zemlji.

Senožet Škofijo namakajo s pomočjo 3 jarkov, po katerih napeljujejo vodo iz malega pritoka Mirne na zgornjem konci senožeti. Način namakanja obstoji v tem, da teče voda o tanki plasti po nagneni senožeti. Odtekajoča voda se zbira potem po odprtem vodotoku, ki jo odpeljuje v potok Mirno.

Potem smo odšli na senožet Galovico, ki je 50 oral velika ter leži na desno stran ceste. Ta senožet osušena je s pomočjo 6 sistemov, pri katerih pa so stranski in glavni drenažni jarki mnogo daljši. Vsa voda izteka se iz senožeti na najnižem mestu v Mirno, kjer je vzdana velika zatvornica, ki se ob nastopu Mirne zapira. V tem slučaju odpeljuje vso vodo iz senožeti poseben jarek, ki se izteka veliko niže pod vasjo Mostom v Mirno. Ker je Mirna večkrat preplavljala senožeti ter prizadevala pogostoma pred košnjo veliko škodo, obdana je vsa senožet proti potoku z nasipom, ki odvrča škodljivo povodenj. Posebno zanimivo je na tej senožeti tudi namakanje, ki se vrši na dvojen način. Zgornji del senožeti namakajo tako kakor Škofijo, namreč da napeljujejo vodo po jarkih na najvišje mesto senožeti, od koder se razteka v tanki plasti proti nižini. Ves drugi del senožeti namakajo pa s pomočjo jezbe. V ta namen razdeljena je senožet v 8 tabel, ki so obdane na vse 4 strani z nasipi ter zaporne z zatvornicami. V te posamezne table napeljujejo vodo, ki se med nasipi zajezi tako, da stoji blizu 1 ^m/ visoko po senožeti. Ta način namakanja rabijo tamkaj, kjer leži senožet v vodoravno mer. Kadar je voda na jesen in spomladi motna, spuščajo jo v te bale, da stoji blizu do vrha visoko. Voda ostane potem tako dolgo na senožeti, da se očisti, t. j. da se blato (iz vode) usede. Kakor hitro se je voda učistila, odpro zatvornice, da voda počasi odteče. To namakanje ponove zmirom ob motni vodi, izvzemši seveda le nekej časa pred košnjo ne. S takim namakanjem ostane vse blato na senožeti, in ker je blato bogato gnojilnih snovi, gnojimo s takim namakanjem še najizdatnejše senožeti.

Zgornji konec senožeti namakajo z vodo malega pritoka, ki se izliva na spodnjem koncu senožeti v Mirno. Potoma se v njegovo strugo izteka več drenažnih jarkov, katerih vodo se odpeljuje ob enem v Mirno.

Uzorno melioracijo te velike senožeti ogledovali smo tudi nad 1¹/₂ uro. Nazadnje dal je gospod baron za poskus namočiti zgornji del senožeti, da smo se še dejanski osvedočili ob uspešnem načinu namakanja. Zelo zanimivo je bilo videti, kako je voda malo časa potem ko je travniški strežnik odprl zatvornice, začela se curljati po senožeti. Kako daleč nizdoli je tekoča voda premakala senožet, pričala je najbolj tolpa vran, ki so prežale na razno golazen, prihajajočo iz premočene zemlje.

Ob sklepu mi je še omeniti, koliko si je zboljšal gospod baron svoje senožeti z osuševanjem in namakanjem. Pred melioracijo nakosili so na 1 oralu senožeti 10 ^g/ slabega sena in otave. Sedaj pa dobivajo 189 prav dobrega sena na 1 oralu. Vspeh je toraj dvojen, ker je košnja sedaj bogatejša in veliko boljša. Stroški osuševanja in namakanja znašali so poprej 83 gld. na oralo. Vsi stroški za obe senožeti znašali so toraj 5478 gld. (glavnice), ki imajo vračati po 4% in 1% amortizacije 273 gld. 90 kr. obresti na leto.

Veči pridelek znaša že sedaj po 8 ^g/ sena na leto. Pri 66 oralih znaša to 528 ^g/ . Če računimo po odbitku vozniških stroškov 1 ^g/ po 1 gld. 50 kr. skupaj toraj 792 gld. ostane po odšteti obresti in amortizacije glavnice (273 gld. 90 kr.) in pa po odbitku poprečnih letnih stroškov za vzdrževanje in popravo melioracije v znesku 163 gld. — še čisti preostanek 415 gld. Razen te prebitke je v poštev jemati tudi veliko večjo vrednost boljšega pridelka, ki ni razvidna v zgornjih številkah. Sicer pa postajajo košnje še od leta do leta bogatejše.

Uspeh osuševanja in namakanja je toraj izredno ugoden. Želeti bi le bilo, da bi se tudi drugod po naših krajih zdramil v tem oziru ter po vzgledu gospoda barona Berga začeli zboljševati svoje senožeti. Na prvi videz so stroški take melioracije precejšnji. Če pa računimo, kako in dobro in hitro se nam poplačujejo, pa so prav dobro naložena glavnica, ki se izvrstno obrestuje.

Odhajajoč s senožeti, postali smo pod košato platanu, kjer nas je priljudni gospod baron pogostil z izbornim predkosilcem. Da smo pri tej priliki nazdravljali gospodu baronu kot uzornemu naprednjaku v stroki kmetijski ter se zahvalili za preprijazni vsprejem, ume se samo po sebi.

Potem smo odšli na pristavo Zagorico, kjer smo si ogledali razno orodje, stiskalnico za seno in goveji hlev, ki je bil poln prav dobro rejenih vprežnih volov in mlade govede „pomurskega“ plemena. Preko poldneva vračali smo se v Mokronog k obedu. Popoldne pa smo si ogledali še gospodarske stavbe, vrtove in razne nasade mokronoške grajščine. Pred vsem nas je zanimal goveji hlev, v katerem redijo zgol plavkasto živino „pomurskega“ plemena (Murbodner). Ta živina je posebno izvrstna za vprego in pitanje. Glede na molzo je srednje vrednosti. Za zboljšavanje govedu na Dolenjskem je to pleme zaradi naravnih svojstev tako priporočati, kakor muricedolsko pleme. Barva pomurskega plemena pa je še bolj prikladna naši živini nego muricedolskega plemena. Plemenska živina gospoda barona je na Štirnškem na dobrem glasu. Tjekaj jo tudi največ prodaja.

Za tem ogledali smo si še druge stavbe, naposled pa zelenjadni in lepotični vrt, drevesnico in park. Povsod smo občudovali krasne nasade, ki so živo pričali, kako velik prijatelj kmetijstva je gospod baron. S hvaležnim srcem smo se na to poslovili od gosp. barona ter odpeljali proti domu.

drugim pa jako zoprn. Ta okus se ublaži, če se vino dalje hrani, dasi popolnoma ne mine. Da se vino s takim duhom proda, dokazuje nam, da po Štajarskem in Tirolskem jako zelo sade Izabelo in iz nje grozdja delajo vino. Ta zoprni duh pa tudi najzoprneje dišečemu grozdju jako pomanjšamo, če zrelo grozdje jako hitro zmečkamo in takoj iztisnemo. Ker je to grozdje barvilno, dobimo temnordeče vino, če tudi ne vre na luščinah. Vino pa že novo nima skoro nič zoprnega ukusa, ker se snov, od katere je ta zoprni okus, nahaja v luščinah.

Pri poskušnji vina na kmetijski in gozdarski razstavi na Dunaji presojevali so večkrat tudi vino neposredno rdečih ameriških trt, in posebno so ugajale poskušnje iz Klosterneuburških državnih vinogradov. Bolj važna so pa ona vina neposredno rdečih ameriških trt, ki se že na debelo prodajajo. To so zlasti vina iz južnih avstrijskih pokrajin, osobito s Primorskega, ki so bila lepo rdeča in niso imela prav nikakega zoprnega ukusa ter so zatoraj posebno ugajala presojevalcem. Vidimo torej, da imamo celo v slučajih, ko ni moči precej nasajati požlahtnjenih trt, v neposredno rdečih ameriških trtah sredstvo, da ohranimo vinstvo vzlic trtni uši.

Dr. J. Bersch v „Allg. Weinzeitung.“

Poučen izlet na grajščini Rakovnik in Mokronog.

(Dalje in konec.)

Ob sklepu mi je še omeniti, koliko si je zboljšal gospod baron svoje senožeti z osuševanjem in namakanjem. Pred melioracijo nakosili so na 1 oralu senožeti 10 $\%$ slabega sena in otave. Sedaj pa dobivajo 189 prav dobrega sena na 1 oralu. Vspeh je toraj dvojen, ker je košnja sedaj bogatejša in veliko boljša. Stroški osuševanja in namakanja znašali so poprek 83 gld. na oralo. Vsi stroški za obe senožeti znašali so toraj 5478 gld. (glavnice), ki imajo vračati po 4 $\%$ in 1 $\%$ amortizacije 273 gld. 90 kr. obresti na leto.

Veči pridelek znaša že sedaj po 8 $\%$ sena na leto. Pri 66 oralih znaša to 528 $\%$. Če računimo po odbitku voznih stroškov 1 $\%$ po 1 gld. 50 kr. skupaj torej 792 gld. ostane po odšteti obresti in amortizacije glavnice (273 gld. 90 kr.) in pa po odbitku poprečnih letnih stroškov za vzdrževanje in popravo melioracije v znesku 163 gld. — še čisti preostanek 415 gld. Razen tega prebitka je v poštev jemati tudi veliko večo vrednost boljšega pridelka, ki ni razvidna v zgorajih številkah. Sicer pa postajajo košnje še od leta do leta bogatejše.

Uspeh usuševanja in namakanja je toraj izredno ugoden. Želeti bi le bilo, da bi se tudi drugod po naših krajih zdramili v tem oziru ter po vzgledu gospoda barona Berga začeli zboljševati svoje senožeti. Na prvi videz so stroški take melioracije precejšnji. Če pa raču-

nime, kako dobro in hitro se nam poplačujejo, pa so prav dobro naložena glavnica, ki se izvrstno obrestuje.

Odhajajoč s senožeti, postali smo pod košato platanu, kjer nas je priljudni gosp. baron pogostil z izbornim predkosilcem. Da smo pri tej priliki nazdravljali gospodu baronu kot uzornemu naprednjaku v stroki kmetijski ter se mu zahvalili za preprijazni vzpreje, ume se samo po sebi.

Potem smo odšli na pristavo Zagorico, kjer smo si ogledali razno orodje, stiskalnico za seno in goveji hlev, ki je bil poln prav dobro rejenih vprežnih volov in mlade govedi „pomurskega“ plemena. Preko poldneva vračali smo se v Mokronog k obedu. Popoldne pa smo si ogledali še gospodarske stavbe, vrtove in razne nasade mokronoške grajščine. Pred vsem nas je zanimal goveji hlev, v katerem redijo zgol plavkasto živino „pomurskega“ plemena (Murbodner). Ta živina je posebno izvrstna za vprego in pitanje. Glede na molžo je srednje vrednosti. Za zboljšavanje govedi na Dolenjskem je to pleme zaradi naravnih svojstev tako priporočati, kakor muricedolsko pleme. Barva pomurskega plemena pa je še bolj prikladna naši živini nego muricedolskega plemena. Plemenska živina gospoda barona je na Štirskega na dobrem glasu. Tjakaj jo tudi največ prodaja.

Za tem ogledali smo si še druge stavbe, naposled pa zelenjadni in lepotični vrt, drevesnico in park. Povsod smo občudovali krasne nasade, ki so živo pričali, kako velik prijatelj kmetijstvu je gospod baron. S hvaležnim srcem smo se nato poslovili od gospoda barona ter odpeljali proti domu.

Razne reči.

* **Poraba sadnih tropin.** Sadne tropine, to so iztisnjeni ostanki pri narejanji mošta, so kaj dobra krma za živino. Posamezno govedo sme dobiti na dan 6—8 kilogramov tropin. Tropine se tudi lahko nasole, v kako posodo dobro natlačijo ter dobro pokrijejo, da ne pride zrak do njih. Tako nasoljene tropine se dolgo časa ohranijo za krmljenje.

* **Pridelovanje posebno velikih buč.** V Kaliforniji ravnajo tako le, če hočejo posebno velike buče pridelovati. Izkopljejo čveterooglato luknjo, 70 $\%$ široko in dolgo ter 35 $\%$ globoko. To luknjo napolne do polovice s človeškim gnojem, nanj pa natresejo 6 $\%$ na debelo dobre gozdne zemlje. V to zemljo vtaknejo vzkalivšo bučno peško. Dobro je dve ali tri peške vsaditi ter pozneje slabejše rastline izrjavati. Kakor hitro rastlina nastavi sad, puste le en poganjek z najlepšo bučo, drugo pa porujejo in potrgajo. Ostali buči pa podložijo desko, da zaprečijo gnilobo. Ako se pozneje zopet naredo stranski poganjki, potrgajo tudi nje. Na ta način se daje pridelati velikanske buče, ki so neverjetno težke.